

H. Selim Aan

Bilince DonüŖen
Zorunluluk

İÇİNDEKİLER

Giriş

TEK ÜLKEDE SOSYALİZM YÖNELİMİ:

BİLİNCE DÖNÜŞEN ZORUNLULUK 9

I. FARKLILIKLARIN TEORİK GEREKÇELERİ 13

II. TEK ÜLKEDE SOSYALİZM OLANAĞI ve LENİN..... 31

III. 1925 KAVŞAĞI..... 37

IV. 1930'LU YILLAR:

GURUR ve UTANÇ TABLOLARI, NEDENLER ve SONUÇLAR 93

V. SONUÇ YERİNE 151

Özgürlük, zorunlulukların bilincine varmaktır..

Friedrich Engels

GİRİŞ

TEK ÜLKEDE SOSYALİZM YÖNELİMİ: BİLİNCE DÖNÜŞEN ZORUNLULUK

Bize göre komünizm, ne yaratılması gereken bir durum, ne de gerçeğin ona uydurulmak zorunda olacağı bir ülküdür. Biz bugünkü duruma son verecek gerçek harekete komünizm diyoruz. Bu hareketin koşulları şu anda varolan öncüllerden doğarlar.¹

Marx-Engels, *Alman İdeolojisi*

1917 Ekim Devrimi'yle iktidarı ele geçiren Rusya proletaryasının 1925 sonrası tek ülkede sosyalizmi kurmaya yönelmesi Marksist hareketin saflarında yaklaşık yüz yıldır keskin bir saflaşma konusudur.

Başlangıçta SBKP'nin (Sovyetler Birliği Komünist Partisi) önceli VKP(b) (Tüm Birlik Komünist Partisi [Bolşevik]) içinde iktidar savaşımı veren farklı kanatlar arasında başlayan tartışma ve çatışma, çok geçmeden enternasyonal bir nitelik kazanarak deyim yerindeyse düşman kamplar üretti.

İşin ilginç, sürecin başındaki hararet ve sertlik 1930'ların ilk yarısında yerini bir "bahar havası"na bırakmışken 1936 sonrasında tekrar çıktığından çıktı. Parti içindeki görüş farklılıkları temelinde yaşanan ideolojik mücadele sınır-

1 Vurgu bana ait. (vba.)

larını aştı, araya kelimenin gerçek anlamıyla kan girdi. İdeolojik-siyasi görüş farklılıkları, uzlaşması büsbütün imkânsız düşmanlıklar halini aldı.

1956'daki 20. Kongre sonrasında uluslararası komünist hareket saflarında yeni kamplaşmaların da ortaya çıkmasıyla tablo iyice karmaşıklaştı.

Kimileri bu tartışmayı dünde kalması, üzerinden atlanması, kapatılması, olduğu gibi kabul edilmesi veyahut unutulması/aşılması gereken bir tarih tartışması olarak görebilir. Bu yaklaşımdan hareketle, “Konuyu bugün yeniden açmanın gereği var mı?” diye düşünenler çıkabilir. Tartışma o yılların somut tarihsel koşullarından ve gelecek perspektifinden koparılan “alıntılar savaşı” olmaktan öteye geç(e)mezse eğer, bu yaklaşım haklılık kazanır.

Fakat “Kapitalist emperyalist sistem bu kadar derin ve çıplak bir yapısal kriz içinde debelendiği halde sosyalizmin çekim gücü neden hâlâ bu kadar zayıf, kendisini ‘anti-kapitalist’ olarak tanımlayan kesimler içinde bile hâlâ neden alternatif olarak görülüyor” sorusundan yola çıkılacak olursa, hem sosyalizm ve sınıfsız komünist toplum uğruna savaşımızda yararlanacağımız müthiş eğitici bir tarihsel deneyim hazinesi serilir önümüze hem de taşlaşmış sosyalizm düşmanlığının surlarında büyük gedikler açma olanağına kavuşuruz.

Macar felsefeci ve siyasal tarihçi Ervin Rozsnyai, 1989 çöküşü sonrasında kaleme aldığı “Devrimci ve Karşı Devrimci/Sovyetler Birliği Tarihinin İki Çağı” başlığını taşıyan incelemesine, “Kapitalizmin krizinden toplumsal eşitsizliklerin bulunmadığı bir ortak toplum yönünde çıkış yolu arayanlar için Sovyetler Birliği ve adı üstünde sosyalist kampın çöküşünün öğrettiklerini ortaya çıkarmak ve genelleştirmek yaşamsal bir öneme sahiptir. Bu öyle bir Ariadne ipidir ki, onsuz şimdinin ve geleceğin labirentlerinde yalnızca yolumuzu şaşırırız” cümlesiyle başlar.

Yalnız bu kılavuz ipinden yararlanabilmenin tayin edici koşulunu vurgular hemen ardından: Önyargılardan ve taraftar fanatizminden arınmış olmak! “Önyargıların ve tutkuların atmosferinde” der, “gerçek, tıpkı bir menekşenin kutuplarda tutunmaya çalışması gibi güçlkle tutunabilir.”

Kapitalizme geri dönüş örnekleri olarak yozlaşmış eski sosyalist rejimlerin 1989'daki çöküşü, Marksist hareketin saflarında kabaca üç kategoride toplayabileceğimiz reaksiyona yol açmıştı; bugün üzerinden geçen on yıl-

lara rağmen bu kategoriler (ruh halleri de diyebiliriz) geçerliliğini büyük oranda korumaktadır:

— Ortaya çıkan manzaranın yarattığı büyük hayal kırıklığının etkisiyle “*Her şey boşunaymış*” duygusuna kapılıp sosyalizme olan inancını yitirenler. (Böyleleri aslolarak 1980'lere kadar gözü kapalı bir biçimde SSCB'yi savunanlarla Moskova'nın 1956 sonrası izlediği kimi politikaları kısmen eleştirmekle birlikte Sovyetler Birliği'ni “sosyalist” olarak görmeyi de sürdüren “orta yolcular” arasından çıktı.)

— Genellikle anti-revizyonistler ve Troçkistler arasından çıkan “*Biz demedik mi*”ciler. (Birbirine düşman bu iki kutbu aynı noktada birleştiren temel unsur; 20. yüzyılın sosyalizm pratiklerini değerlendirirken olupbitenleri “kişilerle açıklamak/kişilere bağlamak”tır. Anti-revizyonist kampa mensup olanlar – kimileri Stalin döneminde de bazı hatalar yapıldığını kabul etmekle birlikte–bütün kötülükleri Kruşçev'in iktidarı ele geçirdiği 1953 darbesi ve sonrasına bağlarken fanatik bir Stalin düşmanlığıyla karakterize olan karşıt kutuptakiler ise her şeyin sorumlusu olarak Stalin'i görürler.)

— Sorunun kaynağını Marx ve Engels'in bilimsel sosyalizm öğretisinden uzaklaşmakta gören “*Öze dönüş*”çüler. (Bu kategoriye giren yaklaşımlar da homojen bir bütünlük oluşturmaz. Bu sloganı kullananlardan kimileri Stalin'in yanı sıra Lenin'i de hedef tahtasına çakarak 1917 Ekim Devrimi'ni dahi “tarihin olağan akışını yolundan saptıran darbeci bir iradi müdahale” olarak değerlendirirken; diğerleri Ekim'i sahiplenmekle birlikte sosyalizmi inşa yöneliminin yozlaşma ve hüsrarla sonuçlanmasını Çarlık Rusyası gibi geri bir tarım ülkesinde girilen iradi zorlamanın yaşaması kaçınılmaz sonucu olarak görürler.)

Geçmiş pratikleri değerlendirirken şu noktayı da gözden kaçırmamak gerekir: Bütün bu yargılamalar / görüşler, geçmiş yıllarda izlenen strateji ve politikaları süreç içinde ortaya çıkan sonuçlarının ışığında geriye dönük okumanın avantajına sahiptirler. Başka bir deyişle Paris Komünü dışında önlerinde ders alabilecekleri hiçbir somut deneyim örneği olmadan yollarını bir anlamda el yordamıyla açmak zorunda kalan Sovyet komünistlerinden farklı olarak bizler bugün “bütün sonuçlarıyla ortada olan, tamamlanmış bir süreç” üzerine konuşuyoruz.

Bu avantaj birçoklarında dilediğince ahkâm kesebilmenin dayanılmaz rahatlığı biçimini aldı. Daha çok da böylelerine “otorite” pozlarına bürünme olanağı sundu.